

foto's Mark van Benthem

De nieuwe FSC-standaard voor bosbeheer: wat brengt het de beheerder?

— Martijn Boosten (Stichting Probos)

In juni 2019 is de nieuwe FSC-standaard voor het Nederlandse bos gelanceerd met aangescherpte eisen voor het beheer. Wat betekent dit voor de beheerder? Ik licht in dit artikel de belangrijkste wijzigingen toe en enkele beheerders geven hun visie op de nieuwe FSC-standaard.

Links: FSC eist een strategie voor bosverjonging met het oog voor de toekomst.

Onder: audits moeten vooral in het veld plaatsvinden.

> De eerste Nederlandse FSC-standaard verscheen in 2005. Daarmee was Nederland een van de eerste landen met een eigen standaard. Inmiddels is 161.601 hectare bos in Nederland FSC-gecertificeerd. Dit is 43 procent van het Nederlandse bos. Mede naar aanleiding van een evaluatie in 2013 van die eerste versie, heeft FSC de standaard volledig herzien om onder meer tegemoet te komen aan de kritiek dat de er te veel nadruk lag op administratieve controles in plaats van toetsing van de beheerpraktijk in het veld. Arjan Alkema (FSC Nederland): “FSC wil met de nieuwe standaard nadrukkelijk een meerwaarde bieden bovenop Nederlandse wet- en regelgeving en niet alleen de bestaande beheerpraktijk certificeren. We willen beheerders stimuleren om hun beheer steeds te verbeteren en aan de slag te gaan met relatief nieuwe thema’s, zoals het voorkomen van bodemverdichting, beschermen van cultuurhistorische en aardkundige waarden en het laten liggen van tak- en top hout in voedselarme bossen.”

Ronald Sinke (bosadviseur Staatsbosbeheer): “In de nieuwe standaard zijn de eisen helderder omschreven dan in de oude standaard. Er wordt goed uitgelegd wat er bedoeld wordt met een eis en

welke achterliggende overwegingen een rol spelen.” Benny en Inge van Dasselaar, rentmeesters van de FSC-gecertificeerde landgoederen Pijnenburg (247 hectare), De Grote Woeste Hoeve (173 hectare) en Kruisvoorde (58 hectare): “FSC vraagt je naar de toekomst te kijken. FSC eist bijvoorbeeld een strategie voor bosverjonging. Met het oog op klimaatverandering en steeds meer boomsoorten die gaan uitvallen, is het alleen maar goed dat we daar nu mee aan de slag gaan.”

Werken aan gebiedskennis

Bosbeheer vergt naast vakkennis, een gedegen gebiedskennis en een langetermijnvisie van de beheerder. Een belangrijk onderdeel van de nieuwe standaard is daarom het beheerplan waarin deze laatste twee onderdelen uitgebreid aan bod komen. FSC vraagt bosbeheerders vast te leggen wat de doelstellingen zijn voor economie, ecologie en sociale aspecten en welke strategieën zij hanteren om hier binnen de FSC-kaders aan te werken. Hoe zorgt een beheerder bijvoorbeeld voor een goede recreatieve zonering in zijn gebied? Hoe wordt een duurzame houtoogst gewaarborgd? Beheerders worden ook nadrukkelijk uitgedaagd om hun

Nieuwe inhoudelijke eisen in de FSC-standaard

In de nieuwe FSC-standaard is een aantal nieuwe onderwerpen opgenomen die actueel zijn geworden door toegenomen (wetenschappelijke) kennis en veranderde maatschappelijke inzichten. Enkele voorbeelden van nieuwe eisen zijn:

Eis 32 Bodemcompactie met mogelijke negatieve gevolgen voor de beheerdoelstellingen wordt voorkomen.

Eis 36 De beheerder heeft een strategie ontwikkeld voor het behoud van de biodiversiteit en landschapswaarden en voert deze uit. Hierbij wordt aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- Beschikbaarheid van en variatie in dood hout, en;
- Variatie op verschillende schaalniveaus in horizontale en verticale structuur, en;
- Variatie in bosontwikkelingsfasen, en;
- Bescherming van biotoopbomen, en;
- Variatie in en keuze van boom- en struiksoorten,
- Behoud van landschapswaarden en;
- Connectiviteit tussen boshabitats.

Eis 40 De beheerder gebruikt tijdens beheerwerkzaamheden machines en werkmethoden die de schade aan flora en fauna, blijvende opstand, dood hout, bodem en aardkundige/spirituele/cultuurhistorische waarden minimaliseert.

Eis 46 De beheerder heeft een strategie ontwikkeld voor bosverjonging waaruit blijkt dat de productiecapaciteit van het bos op lange termijn in stand blijft en voert deze uit.

Eis 47 Op voedselarme, verzuringsgevoelige en droge gronden is de verbranding of afvoer van tak- en top hout niet toegestaan. Hierbij wordt een aantal uitzonderingen genoemd, bijvoorbeeld bij gericht verschrallingsbeheer.

Eis 52 Bij aankoop van plantmateriaal wordt uitsluitend plantmateriaal gekocht van herkomsten uit de Nederlandse Rassenlijst Bomen.

Eis 57 De beheerder voorkomt dat invasieve, uitheemse soorten negatieve gevolgen kunnen krijgen op de beheerdoelstellingen door ze niet te introduceren en voor bestaande populaties vroegtijdig een bestrijdingsstrategie te ontwikkelen en uit te voeren.

Aan eis 52 wordt overigens binnenkort toegevoegd dat het op kleine schaal aanplanten van herkomsten die niet op de Nederlandse Rassenlijst Bomen staan (bijvoorbeeld in het kader van het introduceren van nieuwe klimaatslimme boomsoorten) wel is toegestaan mits dit niet leidt tot introductie van nieuwe invasieve exoten.

gebiedskennis beter op orde te brengen en vast te leggen op kaart. Hoe is de bodemsamenstelling van het gebied en hoe is de bodemgeschiktheid voor boom- en struiksoorten? Waar liggen de waterlopen, wegen en paden? Waar komen in het gebied beschermenswaardige planten en dieren voor? Waar zitten de waardevolle cultuurhistorische en aardkundige waarden?

Mark Karsemeijer, beheerder van 2.100 hectare FSC-gecertificeerd bos van de gemeente Nunspeet, licht toe: *“Een deel van de cultuurhistorische waarden in onze gebieden zijn bekend, maar lang niet alles. Mede door de nieuwe FSC-regels is een groep vrijwilligers in een van onze bosgebieden gestart met een cultuurhistorische inventarisatie.”* Ook aardkundige waarden, dekzandruggen, dolines, droogdalen, oude meanders, stijlranden, stuifzandgebieden en pingoruïnes zijn bij veel beheerders nog onvoldoende in beeld. Renske Terhürne, verantwoordelijk voor FSC-certificering bij Geldersch Landschap & Kasteelen vult aan: *“Specifiek de aardkundige waarden hebben we nog niet in al onze terreinen voldoende in beeld gebracht. FSC zet ons er toe aan om hier meer werk van te maken.”*

Benny en Inge van Dasselaar: *“Wij werken voor alle landgoederen al decennia met beheerplannen waarin onze beheervisie en beheerkeuzes zijn*

verwoord. Dus de basis was al goed op orde. De nieuwe FSC-standaard dwingt ons wel om alles nog beter op te schrijven en te verantwoorden. Ook belangrijke natuurwaarden en cultuurhistorische elementen ken je als rentmeester wel als je in een gebied jarenlang rondloopt. Nu we door FSC worden gedwongen om al deze elementen ook daadwerkelijk op kaart te zetten, wordt het behoud en de bescherming van deze waarden wel vergemakkelijkt.”

Minder normeren

FSC heeft in de nieuwe standaard gekozen om het beheer minder te normeren en meer over te laten aan de vakkennis van de beheerder en de specifieke terreinomstandigheden waar hij of zij mee te maken heeft. Arjan Alkema: *“FSC schrijft niet precies voor hoe je biodiversiteit moet bevorderen of bodemverdichting moet beperken. We vragen de beheerder bijvoorbeeld om voor zijn gebied een strategie te ontwikkelen hoe hij biotoopbomen beschermt, voldoende aanbod van dood hout garandeert en de bosstructuur versterkt. Ook laten we het aan de beheerder om bij werkzaamheden zelf geschikte machines en werkmethoden te kiezen om bodemverdichting te voorkomen of te minimaliseren. Het gebruik van uitsleepspaden wordt genoemd als optie, maar is geen harde eis.”* Renske

Terhürne: *“Het is prettig dat FSC niet op de stoel van de beheerder gaat zitten en de beheerder zelf de verantwoordelijkheid geeft om met doordachte strategieën en oplossingen te komen en bovendien ruimte laat om met redenen omkleed af te wijken van bepaalde eisen als dat niet van toepassing is op een specifieke situatie of gebied.”*

Verschil in beheer?

De geïnterviewden verwachten niet dat de nieuwe standaard tot een grote omslag in het bosbeheer zal leiden. Het is wellicht ook nog te vroeg om hier uitspraken over te doen, aangezien de meeste beheerders nog bezig zijn met het aanpassen van hun beheerplannen aan de nieuwe eisen. De geïnterviewden geven wel aan dat de standaard op verschillende aspecten helpt om zaken bloot te leggen die in de beheerpraktijk nog onvoldoende geregeld zijn. Dit is immers ook in het verleden al gebleken. Zo heeft de gemeente Nunspeet de regels voor brandhoutverkoop aan particulieren aangescherpt met meer aandacht voor veilig werken met de motorkettingzaag. Bij Staatsbosbeheer heeft FSC-certificering bijgedragen aan het opstellen van een boomveiligheidsprotocol en meer aandacht voor interne opleidingen. Renske Terhürne: *“Bij een FSC-audit bij Geldersch Landschap & Kasteelen bleek een keer*

Voor het versterken van biodiversiteit dient er ook gewerkt te worden aan voldoende dood hout.

FSC is van belang in de publiekscommunicatie over verantwoorde houtoogst.

foto Anne Reichgelt

High Conservation Values

Een ander belangrijke wijziging in de nieuwe FSC-standaard is dat beheerders gebieden met High Conservation Values (HCV's) in kaart moeten brengen en een strategie moeten ontwikkelen om deze gebieden in stand te houden en/of te verbeteren. Het gaat hier om gebieden met:

- Een uitzonderlijk hoge concentratie van zeldzame of (met uitsterven) bedreigde soorten;
- Boshabitats van hoge kwaliteit die niet al beschermd zijn binnen Natura 2000;
- Populaties van autochtone bomen en struiken uit de Rassenlijst Bomen;
- Waterwingebieden
- Gebieden met een uitzonderlijk hoge concentratie van zeldzame cultuurhistorische elementen en structuren.

Renske Terhürne (Geldersch Landschap & Kasteelen) "Het feit dat FSC vraagt om HCV's te definiëren, dwingt ons om nog scherper te kijken naar onze collectie van cultuurhistorische elementen. We gebruiken al de begrippen collectie en kerncollectie uit de museumwereld om waarden in onze terreinen te duiden. Dat is een goede stap richting HCV's. Toch is het niet altijd eenvoudig om te bepalen wat je precies als zeldzaam beschouwt en wanneer je spreekt van een hoge concentratie. En dat staat ook niet expliciet in de standaard. Daarom hebben we hier een brainstorm over gehouden met FSC en collega-terreinbeheerders." Ronald Sinke (Staatsbosbeheer): "De boshabitats en populaties van autochtone bomen en struiken hebben we goed in beeld bij Staatsbosbeheer. Ook de belangrijkste cultuurhistorische waarden zijn in beeld. We hebben echter nog geen vlakdekkend beeld van alle cultuurhistorische waarden, omdat gedetailleerde inventarisaties kostbaar en tijdrovend zijn. Dit maakt ook het bepalen van HCV's lastig. Hierover zijn we nog in gesprek met FSC."

dat een particuliere huurder van ons in de tuin, grenzend aan het bos, chemische bestrijdingsmiddelen toepaste ter bestrijding van ongedierte. Naar aanleiding hiervan hebben we het sjabloon voor de huurcontracten op dit punt aangepast."

"Binnen Staatsbosbeheer is de nieuwe FSC-standaard een extra stok achter de deur om meer werk te maken van het beperken van bodemverdichting bij houtoogst", aldus Ronald Sinke.

Verantwoorde houtoogst

"FSC-certificering vraagt redelijk wat administratie boven op de bestaande zaken die je bijvoorbeeld al vanuit wettelijke verplichtingen moet administreren", zegt Benny van Dasselaar. Toch staat hij nog steeds achter de keuze van FSC-certificering: "Het beheer van particuliere landgoederen is van oudsher gericht op duurzaam beheer, zodat het bos met al zijn functies ook kan worden doorgegeven naar de volgende generatie. Met een FSC-certificaat krijg je daarvoor ook de onafhankelijke erkenning!"

Mark Karsemeijer beaamt dit: *"Het gemeentelijke bos beschouwen wij als een bos van de lokale gemeenschap. Met een FSC-certificaat laten we de gemeenschap zien dat we verantwoord met het bos omgaan. Wel zou ik graag binnen FSC wat meer aandacht zien voor actuele beheerthema's als klimaatverandering. Een deel van de bossen hebben daar duidelijk onder te lijden. Hoe kan FSC helpen om daar meer op te anticiperen?"*

Ronald Sinke ziet in het FSC-certificaat een instrument om interne processen aan te scherpen: *"FSC helpt om alle zaken die binnen Staatsbosbeheer zijn afgesproken over verantwoord bosbeheer op orde te houden en er intern steeds weer aandacht voor te vragen".* Het extra werk dat FSC-certificering oplevert in de vorm van administratie en audits, ziet Renske Terhürne ook niet per sé als een nadeel. *"FSC helpt het Geldersch Landschap het bosbeheer beter uit te leggen en ook het belang van houtproductie als een bosfunctie over het voetlicht te brengen. Wel zou FSC Nederland ook zelf meer richting het publiek kunnen communiceren over de waarde van FSC-certificering in*

het Nederlandse bos." Benny van Dasselaar voegt hieraan toe: "Landgoed Pijnenburg in Baarn heeft naar schatting 2,3 miljoen recreatiebezoeken per jaar. Een goede communicatie over houtoogst is daar cruciaal. Als ik naast een stapel geogst hout in het bos uitleg dat deze stapel FSC-gecertificeerd is en dat men hetzelfde logo in de bouwmarkt kan vinden, wekt dat zeker vertrouwen en snappen mensen ook beter hoe verantwoorde houtoogst in zijn werk gaat."

martijn.boosten@probos.nl

Gebieden met een uitzonderlijk hoge concentratie van zeldzame cultuurhistorische elementen worden onder FSC beschermd als High Conservation Value.

